

Agata Muc

"Wyzwania współczesnego bibliotekarza - gromadzenie zbiorów, nowe technologie, prawo", XXXI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych w Katowicach, Katowice, 16-18 września 2013 roku

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 3, 164-169

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYZWANIA WSPÓŁCZESNEGO BIBLIOTEKARZA – GROMADZENIE ZBIORÓW, NOWE TECHNOLOGIE, PRAWO.**XXXI KONFERENCJA PROBLEMOWA BIBLIOTEK MEDYCZNYCH W KATOWICACH.****KATOWICE, 16-18 WRZEŚNIA 2013 ROKU**

W dniach 16-18 września 2013 roku Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach zorganizowała XXXI. Konferencję Problemową Bibliotek Medycznych *Wyzwania współczesnego bibliotekarza – gromadzenie zbiorów, nowe technologie, prawo*. Na spotkanie oprócz bibliotekarzy medycznych z całej Polski przybyli także przedstawiciele innych bibliotek akademickich, np. z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytetu Śląskiego, Politechniki Wrocławskiej. Tematyka obrad oscylowała wokół trzech głównych zagadnień: gromadzenia zbiorów, wykorzystywania nowych technologii oraz stosowania prawa w bibliotekach. Problemy te rozpatrywano przede wszystkim w kontekście wymagań, jakie są stawiane współczesnemu bibliotekarzowi w instytucji naukowej. W ciągu trzech dni wygłoszono dziewiętnaście referatów, które podzielono na sześć sesji. Obrady plenarne odbywały się w auli im. prof. Witolda Zahorskiego na Wydziale Lekarskim Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach-Ligocie.

Spotkanie rozpoczęło zamknięte zebranie Konferencji Dyrektorów Akademickich Bibliotek Uczelni Medycznych, którą tworzą dyrektorzy bibliotek uczelni należących do Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych. Zebranie odbyło się w nowym gmachu Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. W tym samym czasie pozostałym gościom zaproponowano zwiedzanie gmachu pobliskiego Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej. Następnie wszyscy uczestnicy konferencji udali się na wspólne obrady na Wydział Lekarski w Katowicach-Ligocie. Po otwarciu konferencji przez Prodziekana do spraw Nauki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego – prof. dr hab. Jana Duławę, gości powitała pełniąca obowiązki dyrektora Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego (dalej: Biblioteka SUM) - Ewa Nowak.

Na początku pierwszej sesji referat wygłosił Ryszard Marciniak, przedstawiciel Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Wraz

z Krystyną Nygą oraz Alicją Strzelecką-Żyromską zanalizowali politykę gromadzenia zbiorów swojej ksiąźnicy przy użyciu techniki SWOT. Omawiając czynniki zewnętrzne pochodzące z otoczenia i wewnętrzne związane z funkcjonowaniem systemu gromadzenia, przybliżyli mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w zakresie planowania polityki gromadzenia dokumentów. Po podsumowaniu uzyskanych danych liczbowych, ocenili pozycję strategiczną gromadzenia zbiorów w macierzystej Bibliotece.

Kolejne wystąpienie dotyczyło kształtowania kolekcji czasopism na podstawie analizy cytowań. Justyna Seiffert, należąca do komitetu naukowego konferencji i jednocześnie pracownik Biblioteki Głównej SUM, prześledziła cytowania pochodzące od pracowników własnej uczelni. We wnioskach zauważyła, że najczęściej cytowane periodyki bywają jednocześnie najczęściej wykorzystywane, a więc najbardziej potrzebne w bibliotece i na podstawie tych obserwacji i ustaleń typowane do prenumeraty.

Pierwszą sesję zamknęła prezentacja przygotowana przez Monikę Kubiak i Annę Markowską (Biblioteka Medyczna Collegium Medicum w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), które mówiły na temat doboru e-ksiązek dla akademickich bibliotek medycznych. Prelegentki poruszyły kwestie opłacalności zakupów pakietowych zestawiając je z nabywaniem pojedynczych pozycji, wskazały na różnice pomiędzy korzystaniem z e-ksiązek obcojęzycznych i polskich, a następnie pokazały na jakie utrudnienia można napotkać podczas dostępu do tekstu. Ponadto próbowały odpowiedzieć na pytanie, co należy zrobić, aby zapewnić trwały dostęp do cyfrowych zasobów książkowych.

Po przerwie Sandra Adamczyk (Biblioteka Główna SUM w Katowicach), zapoznała uczestników konferencji z problemami związanymi z gromadzeniem i zarządzaniem zbiorami w dwóch oddalonych od siebie ośrodkach bibliotecznych Śląskiego Uniwersytetu Medycznego – w Bibliotece Głównej oraz jej Oddziale w Katowicach-Ligocie. Autorka zwróciła uwagę na wciąż zmieniające się potrzeby i oczekiwania czytelników, ograniczone środki finansowe oraz niezwykle dotkliwy do 2011 roku brak powierzchni magazynowych w obydwu bibliotekach. Na podstawie corocznych sprawozdań z działalności bibliotecznej i informacyjnej z lat 2002 – 2012, oraz zmian zachodzących w przydziałach zbiorów, S. Adamczyk pokazała przemiany w polityce kształtowania kolekcji obu ksiąźnic a następnie przedstawiła wyniki swoich badań obejmujących zmiany w ruchu czytelnicznym obu ośrodków oraz poziom zadowolenia użytkowników z korzystania z usług (badania ankietowe).

Natomiast aspekt finansowy gromadzenia zbiorów stał się przedmiotem wystąpienia Agaty Muc (Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach). Prelegentka przedstawiła źródła finansowania zasobów oraz model zakupu zbiorów w naukowej bibliotece kościelnej na przykładzie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. Wskazała na specy-

fikę funkcjonowania oraz realizowania polityki gromadzenia dokumentów w instytucji posiadającej dwa odrębne ośrodki finansujące - Uniwersytet oraz Archidiecezję Katowicką.

Z kolei Joanna Sowa oraz Krystyna Kalisz (Biblioteka Główna SUM w Katowicach) omówiły tworzenie zasobów bibliotecznych w Bibliotece SUM. Autorki zwróciły uwagę na aspekt finansowy związany z zakupem wydawnictw realizowanych z różnorodnych środków, nie tylko typowo bibliotecznych, ale także dydaktycznych, umów i funduszy sponsorskich. Następnie zaprezentowały kryteria wyboru odpowiednich form zakupu oraz wskazały na liczne problemy związane ze wciąż zmieniającymi się zasadami procedur zamawiania i rozliczania zakupu. Ponadto słuchacze mieli możliwość zapoznania się z poszczególnymi etapami procedury wprowadzania nabytków do zbiorów katowickiej ksiąźnicy.

Najnowsze tendencje w rozwoju systemów bibliotecznych przeanalizował Witold Kozakiewicz (Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi). W 2012 r. w bibliotekach łódzkich uczelni wyższych zrzeszonych w Łódzkiej Akademickiej Sieci Bibliotecznej wdrożono nowy zintegrowany system biblioteczny Symphony firmy SirsiDynix. Na przykładzie migracji z używanego poprzednio systemu Horizon 5.3 prelegent omówił nowe możliwości istniejących systemów bibliotecznych oraz perspektywy ich rozwoju w kontekście oczekiwań i zmian zachowań użytkowników bibliotek. W referacie poruszył także kwestie wykorzystania w systemach bibliotecznych m.in. technologii mobilnych oraz mediów społecznościowych w zakresie kontaktów czytelnika z biblioteką.

Drugą sesję zamknęło wystąpienie przygotowane przez Jolantę Przyłuską, Justynę Ortman i Annę Radomską (Biblioteka Naukowa Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi). Przedstawicielki biblioteki instytutowej zwróciły uwagę na rosnące wykorzystanie baz danych, repozytoriów oraz serwisów społecznościowych do ilościowych analiz naukometrycznych. Podkreślały, że takie zjawisko niesie za sobą konieczność wypracowania precyzyjnych mechanizmów identyfikacji autora i jego publikacji. Szczególnie ważne jest to dla nazwisk nieanglojęzycznych, dla osób które stosowały różne formy zapisu nazwiska jak też dla kilku autorów o takim samym imieniu i nazwisku. Odpowiedzią na te problemy - zdaniem referentek - stają się systemy identyfikacji autorów nie tylko poprzez imię i nazwisko, ale dzięki nadawaniu im specjalnych kodów, co pokazały na przykładzie najnowszego narzędzia ORCID (Open Researcher and Contributor ID).

Kolejny dzień konferencji otwierała sesja poświęcona prawnym aspektom funkcjonowania bibliotek medycznych. Ewa Nowak (Biblioteka Główna SUM w Katowicach) wskazała na jakie paradoksy może obecnie natrafić pracownik zatrudniony w dziale gromadzenia zbiorów. Autorka trafnie zauważyła, że jedną z przeszkód często stanowią uregulowania prawne. Zakupy dokonywane pod presją Ustawy Prawo zamówień publicznych,

malejące znaczenie wymiany międzybibliotecznej, spowodowane koniecznością zawierania umów barterowych lub przyjmowanie darów pod presją restrykcyjnych procedur, to tylko niektóre z zaprezentowanych w wystąpieniu wyzwań stojących przed współczesnym bibliotekarzem.

Prawne uwarunkowania działalności bibliometrycznej stały się przedmiotem prezentacji Bartłomieja Sieka (Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego). Za punkt wyjścia do przeprowadzonej analizy realizowanych zadań bibliometrycznych, prelegent wybrał porównanie tzw. starej i nowej ścieżki, czyli dwóch ustaw z uwzględnieniem towarzyszących im aktów wykonawczych. Kolejne elementy przygotowywanej przez biblioteki tabeli analizy bibliometrycznej zostały zestawione z obowiązującymi przepisami ministerialnymi oraz wytycznymi Centralnej Komisji ds. Tytułów i Stopni. Bartłomiej Sieka wskazał także sposoby interpretacji punktów budzących wątpliwości ze względu na brak odpowiednich zapisów w przytoczonych aktach prawnych. Następnie scharakteryzował wewnątrzuczelniane rozwiązania stosowane w zakresie użycia wskaźników bibliometrycznych w procedurach o uzyskanie stopnia lub tytułu naukowego. Wystąpienie zakończył wyliczeniem rozbieżności między wybranymi ośrodkami w praktyce bibliometrycznej z uwzględnieniem procedury awansu naukowego.

Aspekt prawny pozyskiwania współczesnych utworów do bibliotek cyfrowych omówiły Anastazja Śniechowska-Karpińska oraz Renata Birska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie). Na wstępie referentki przypomniały, że obecnie obowiązująca Ustawa o prawie autorskim obowiązuje twórców bibliotek cyfrowych do zawierania dwóch rodzajów umów: o przeniesieniu autorskich praw majątkowych lub o korzystaniu z utworu, tj. licencji. Zgromadzeni goście mogli się dowiedzieć, które zapisy wynikające ze wspomnianej ustawy powinny zostać zawarte w tego rodzaju licencji, by chroniła ona zarówno prawa autorów jak i biblioteki. Jako przykład zastosowania tego rodzaju informacji w praktyce, prelegentki pokazały tekst licencji, na podstawie której pozyskiwane są nowe utwory do Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie.

Dwa kolejne referaty dotyczyły problematyki zabezpieczania dokumentów w bibliotekach z wolnym dostępem do księgozbioru. W pierwszym Joanna Kosicka, Honorata Padurek oraz Maria Sójka-Bursztyn (Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu) przybliżyły system ARFIDO funkcjonujący w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Podstawowym zadaniem opisywanego systemu jest nie tylko ochrona, ale także identyfikacja zasobów za pomocą fal radiowych. Podobne funkcje spełnia technologia RFID w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, o czym mówiły Danuta Rebech i Marta Wójtowicz-Kowalska (Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie). Przedstawicielki krakowskiej księżnicy przybliżyły uczestnikom konferencji poszczególne elementy zintegrowanego sys-

temu RFID (Radio Frequency Identification – identyfikacja za pomocą fal radiowych) takie jak: aplikacje do monitorowania ruchu przechodzącego przez bramki, serwer bazy danych oraz etykiet w standardzie UHF Gen 2. Według opinii prelegentek, dzięki wykorzystaniu tego rodzaju technologii bibliotekarz nie tylko może uzyskać informację, że jakiś dokument jest wnoszony bez uprawnienia, ale także zna dokładnie wszystkie jego dane.

Czwartą sesję zamknął referat przygotowany przez Annę Urygę, Jolanę Cieślę oraz Lucjana Stalmacha (Biblioteka Medyczna Uniwersytetu Jagiellońskiego - Collegium Medicum). Autorzy zaprezentowali wyniki działań realizowanych w swojej bibliotece w latach 2011-2013 w ramach projektu SYNAT/PASSIM w zakresie stworzenia platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy. Projekt był realizowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych. W pierwszym etapie bibliotekarze uczestniczyli w analizie i rozbudowie tradycyjnych oraz elektronicznych zasobów informacyjnych, a następnie uruchomili i testowali bazę wiedzy i repozytorium cyfrowe. Przedstawiciele Biblioteki Collegium Medicum podzielili się doświadczeniami z udziału w projekcie oraz pokazali efekty podjętych prac.

Piątą sesję otworzyło wystąpienie pracowników Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego: Małgorzaty Florianowicz, Piotra Krajewskiego, Mirosławy Modrzewskiej, Małgorzaty Omilian-Mucharskiej oraz Beaty Traczyk-Kępy. Prelegenci podzielili się swoimi spostrzeżeniami oraz doświadczeniami z wdrażania multiwyszukiwarki EBSCO DISCOVERY SERVICE w przestrzeni własnego serwisu WWW. Poza tym zgromadzeni goście mieli możliwość zapoznania się z najnowszymi trendami w sposobie udostępniania i prezentacji multiwyszukiwarek w innych bibliotekach na świecie.

Natomiast *Article level metrics - wskaźniki popularności publikacji naukowych* stały się tematem wystąpienia Justyny Ortman, Anny Radomskiej i Jolanty Przyłuskiej (Biblioteka Naukowa Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi). Wzrost znaczenia serwisów społecznościowych w ocenie nauki oraz nacisk na wartościowanie pojedynczych publikacji naukowych, coraz częściej stanowi alternatywę dla stosowanej dotychczas całościowej oceny czasopism i nadawaniu im wskaźnika Impact Factor. W związku z tym – zdaniem autorek – bibliotekarze powinni także sięgać po nowe mierniki popularności artykułów wskazujące liczbę cytowań artykułów w bazach danych (Web of Science, Scopus), mediach społecznościowych (Twitter, Facebook, Pinterest), programach służących zarządzaniu publikacjami (Mendeley), blogach oraz z liczbę wejść na stronę WWW publikacji.

Ostatni dzień konferencji i zarazem szóstą sesję otworzyły dwa referaty odnoszące się do zagadnień wykorzystywania narzędzi marketingowych w mediach społecznościowych. Dagmara Szmajsler-Chylarecka (Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego) zaprezentowała możli-

wości jakie dla promocji bibliotek stwarza Facebook. Prelegentka przeanalizowała profile bibliotek głównych polskich uniwersytetów, do których udało się jej dotrzeć w momencie przygotowywania referatu, a następnie zwróciła uwagę na dobre i złe strony strategii prowadzenia stron społecznościowych opracowywanych przez poszczególne instytucje. Z kolei Katarzyna Machcińska (Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej) oprócz Facebooka, pokazała także sposoby prezentowania oferty bibliotecznej za pośrednictwem You Tube i Twittera. Machcińska podkreśliła, że media społecznościowe mogą pełnić jednocześnie ważne funkcje informacyjne i promocyjne. Przy czym czynnikiem decydującym o ich wysokiej efektywności jest nakłonienie odbiorcy (potencjalnego użytkownika) do interakcji z autorem komunikatu. W pewnym nawiązaniu do tych rozważań pozostało ostatnie wystąpienie przygotowane przez Małgorzatę Zajac i Renatę Birska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie). Mówiły one na temat nowych technologii wykorzystanych do realizacji szkoleń online prowadzonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Medycznego. Wszystkie kursy online, zarówno w wersji polskiej, jak i angielskiej, realizowane są w Konsorcjum Lubelskich Uczelni na platformie Moodle. Autorki zwróciły uwagę na fakt, że treści szkoleń - materiały statyczne - poza tradycyjnym tekstem zawierają grafikę oraz filmy z przewijającymi się zdjęciami lub głosem i mówionym tekstem widocznym na ekranie. Ponadto w szkoleniach zastosowano materiały interaktywne w postaci quizów i zadań, wykorzystywane w module sprawdzającym, oraz kwestionariusz służący do opracowania ankiety ewaluacyjnej.

Konferencję zakończyła ożywiona dyskusja, podczas której sformułowano wnioski i postulaty ważne dla przyszłej działalności akademickich bibliotek medycznych. W spotkaniu wzięło udział ponad 70 osób, z czego ponad połowa przygotowała referaty oraz prezentacje. Fakt ten świadczy o zainteresowaniu zaproponowaną tematyką oraz pokazuje dużą aktywność środowiska bibliotekarzy medycznych. Tradycyjnie pełne teksty wystąpień zostaną opublikowane w czasopiśmie „Forum Bibliotek Medycznych”, na którego łamach od 2008 r. prezentowane są wszystkie materiały pokonferencyjne wraz z innymi artykułami o charakterze naukowym lub instruktażowym z zakresu bibliotekarstwa medycznego. Dodatkowo uczestnicy XXXI. Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych mieli możliwość poznania wybranych obiektów związanych z dziedzictwem przemysłowym województwa śląskiego. W ramach wycieczek fakultatywnych organizatorzy zaproponowali zwiedzanie wchodzących w skład Szlaku Zabytków Techniki Górnego Śląska kopalni Guido w Zabrzcu oraz Muzeum „Tyskie Browarium” w Tychach.